

ارائه الگوی تحول قدرت دریایی مبتنی بر آینده پژوهی با تأکید بر اندیشه دفاعی - دریایی فرماندهی معظم کل قوا

حسن دولتی^{۱*}
حسین خانزادی^۲
ابوطالب مطلبی^۳

چکیده

قدرت دریایی مبتنی بر آینده پژوهی شامل باورهای ما در مورد چگونگی تغییر و ساخت آینده‌ای متفاوت در عرصه قدرت دریایی مشتمل بر چهار بخش از جمله کنترل تجارت بین‌الملل، توانایی بهره‌برداری و کنترل منابع اقیانوسی، توانمندی عملیاتی دریایی در جنگ، بهره‌گیری از قدرت اقتصادی دریایی به‌عنوان ابزار دیپلماسی و همچنین بازدارندگی و نفوذ سیاسی در زمان صلح است و اندیشه نظامی به‌معنی مجموعه تفکرات منسجم، دارای مبنای مستدل، مهم و منطقی در باب امور نظامی است. این مقاله با هدف ارائه الگوی تحول قدرت دریایی مبتنی بر آینده پژوهی با تأکید بر اندیشه دفاعی - دریایی فرماندهی معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) انجام گرفت. روش پژوهش از نظر هدف کاربردی و بر مبنای پارادایم کیفی و با استفاده از تحلیل محتوا سخنرانی‌ها و بیانات فرماندهی معظم کل قوا را از سال ۱۳۶۱-۱۳۹۷ که در نیروی دریایی ارتش صورت گرفته مورد بررسی قرار داده است. داده‌های حاصل با استفاده از نرم افزار Maxqda12 و با روش کدگذاری تحلیل شدند و در نهایت نمودار حاصل با نرم افزار Mindmapper 2008 ترسیم گردید. داده‌های حاصل از تجزیه و تحلیل شامل ۱۰ محور مشتمل بر الف) اهداف دفاعی-دریایی، ب) سیاست دفاعی-دریایی، ج) دکترین (آیین) نظامی - دریایی، د) راهبرد نظامی، ه) نیروی انسانی، و) آموزش و پژوهش، ز) تجهیزات و تسلیحات نظامی، ح) ساختار و تشکیلات سازمانی، ط) لجستیک و پشتیبانی و ی) فرماندهان بود و همچنین دارای ۱۰ مقوله و ۷۶ زیر مقوله می‌باشد.

واژه‌های کلیدی:

قدرت دریایی، اندیشه دفاعی - دریایی، آینده پژوهی، فرماندهی معظم کل قوا.

۱. استادیار دانشکده مدیریت دانشگاه علوم دریایی امام خمینی^(ه)، نوشهر، ایران

۲. استادیار دانشگاه علوم دریایی امام خمینی^(ه)، نوشهر، ایران

۳. استادیار دانشگاه علوم دریایی امام خمینی^(ه)، نوشهر، ایران

مقدمه

دنیای امروز شاهد تغییر و تحولات شگرف در زمینه‌های مختلف می‌باشد (موسی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۴۶). سرعت این تغییر و تحول‌های شتابان آنچنان بالاست که فهم آینده را با مشکل مواجه کرده است (مازنی، ۱۳۹۳: ۱۱۰). در صورتیکه سازمان‌ها با تغییرات همگام نشوند، زیر چرخ عظیم تغییر خرد خواهند شد. اگر چه در مورد آینده نمی‌توان با قطعیت اظهار نظر کرد اما انسان می‌تواند در سرنوشت آینده تأثیرگذار باشد. آینده براساس ادراک ما از جهان گذشته و حال شکل گرفته است و شامل باورهای ما در مورد چگونگی تغییر آن‌ها و ساخت آینده‌ای متفاوت است. (گوهری‌فر و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۸). شناسایی و ارزیابی حالات ممکن آینده، یکی از اصلی‌ترین ارکان آینده‌پژوهی است و به عنوان یک ابزار کلیدی اثرگذار در موفقیت شخصی و سازمانی ما در حوزه‌های مختلف تلقی می‌گردد (محمودزاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۹۰). در عرصه سیاسی می‌توان کشورهای را دید که افزون بر تحکیم اقتدار ملی، توسعه آن را در عرصه‌های بین‌المللی، متناسب با توانایی‌ها، منابع، پیش‌بینی‌ها و آینده‌نگری‌های صورت گرفته (خرمشاد و علیپوری، ۱۳۹۴: ۱۸۰) در جهت رفع انواع تهدیدها اعم از سخت و نرم، جستجو می‌کنند (دری نوگرانی، ۱۳۹۰: ۲۱۱).

الگوی اقتدار ملی کشورها در عرصه‌های مختلف داخلی و خارجی تداعی‌کننده آینده‌نگری‌ها و باورهای دولت‌مردان در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی است تا بتوانند با کمترین استفاده از منابع سیاسی به راحتی حکومت کنند (دولتی و جعفری طهرانی، ۱۳۹۱: ۷۳). برخی از کشورها از تبدیل منابع قدرت ملی خود به عواملی مؤثر و ساختن مؤلفه‌های قدرت ملی آینده، بهتر از دیگران عمل می‌نمایند (قربانی شیخ نشین و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۱). یکی از منابع اقتدار ملی کشورها قدرت‌دریایی است که برای درک اهمیت ارتباط قدرت‌دریایی و اقتدار بین‌المللی ابتدا باید اذعان نمود که قدرت‌دریایی بر خلاف قدرت زمینی و هوایی، منحصرأ مترادف با قدرت نظامی نیست بلکه دارای یک مفهوم گسترده‌تری بوده و حداقل مشتمل بر چهار بخش از جمله کنترل تجارت بین‌الملل، توانایی بهره‌برداری و کنترل منابع اقیانوسی، توانمندی عملیاتی دریایی در جنگ، بهره‌گیری از قدرت اقتصادی دریایی به‌عنوان ابزار دیپلماسی و همچنین بازندارندگی و نفوذسیاسی در زمان صلح است (Tangredi, 2009: 26). در واقع سیاست خارجی و قدرت‌دریایی به‌طور جدایی‌ناپذیری با همدیگر در ارتباط هستند (Zorawar, 2019: 22) و نیروی دریایی نیز به‌عنوان ابزار اعمال سیاست و نفوذ در خارج از مرزهای سرزمینی توسط دولت‌ها تلقی می‌شود (Tan, 2011: 29). بنا به نظر

کارشناسان پیش‌بینی می‌شود که احتمال شکل‌گیری جنگ‌های آینده در دریا باشد. فرماندهی معظم کل قوا می‌فرماید: «امروز دشمن ما، فلان کشور همسایه خلیج فارس نیست. دشمنی که ما احتمال حمله و تهدید او را می‌دهیم کسی است که در اقیانوس‌ها گسترش یافته است» (فرمایشات معظم‌له، ۱۹ / ۱۲ / ۱۳۸۶). بنابراین با عنایت به موارد عنوان شده ضرورت دارد تا جمهوری اسلامی ایران با توجه به موقعیت منطقه‌ای و ژئوپولیتیک یعنی داشتن دریای خزر در شمال و خلیج فارس و دریای عمان در جنوب که به آب‌های آزاد راه داشته و بخش عمده نفت دنیا را تأمین می‌کند و مالکیت بر جزایر متعدد سوق‌الجیشی و تسلط بر تنگه هرمز که یکی از راهبردی‌ترین آبراه‌های جهان است (طاهری، ۸۷: ۱۱) از یک طرف و اینکه ایران به‌عنوان یک کشور اثر گذار توحیدی در منطقه، با الهام از دستورات روح بخش دین اسلام از جمله آیه ۱۵۸ سوره مبارکه اعراف مبنی بر جهانی‌سازی دین اسلام و برقراری حکومت جهانی توسط پیامبران و ائمه از طرف دیگر، نسبت به تقویت قدرت جهانی اقدام نماید (داداش‌زاده، ۱۳۸۸: ۵۳). و در این مسیر ضمن اتخاذ رویکرد انتقادی به نظام بین‌الملل سلطه، تلاش نماید تا قدرت و توانمندی‌های خود را در عرصه جهانی ارتقاء دهد. بدون تردید ورود به مباحث جنگ‌های آینده چه در عرصه نظر و چه در عرصه عمل مستلزم اتخاذ راهبرد کلان و آینده‌نگری است. هدف از توجه به چنین روندهایی ترسیم چشم‌انداز قدرت دریایی آینده و برنامه‌ریزی‌های راهبردی برای مقابله با چالش‌های احتمالی و تقویت نقاط مثبت برای جمهوری اسلامی ایران است. بدون شک کشورهایی که چشم اندازه‌های آتی خود را ترسیم می‌کنند توانایی بیشتری برای مقابله با تهدیدها و چالش‌های فرارو داشته و به گونه‌ای بهتر از فرصت‌های ایجاد شده بهره‌برداری می‌کنند (رستمی، ۱۳۹۵: ۱۴۷).

از آنجا که فرماندهی معظم کل قوا به‌عنوان بالاترین مقام کشور با داشتن مسئولیت‌های سخت و حساس تا سال ۱۳۶۸ از یک طرف و مسئولیت خطیر رهبری و فرماندهی معظم کل قوا بعد از آن عهده‌دار بوده‌اند که همگی تأکید بر آینده‌نگری و اندیشه عمیق معظم‌له به‌عنوان مرجعی آگاه و توانا در بیان اندیشه‌های دفاعی، نظامی دلالت دارد. یکی از ابعاد اندیشه دفاعی فرماندهی معظم کل قوا در حوزه قدرت دریایی است که ایشان به صورت عمومی در رابطه با دریا و دفاع دریایی در میان کارکنان نداجا بیاناتی ایراد فرموده‌اند. با توجه به وضعیت متحول جهانی و در شرایطی که نظام سلطه هژمونیک در جامعه جهانی رو به گسترش است این پرسش مطرح است که الگوی تحول قدرت دریایی کشور جمهوری اسلامی ایران با رویکرد آینده‌نگرانه از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا کدام است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

اندیشه دفاعی دریایی

فکر و اندیشه عبارت است از چینش معلوماتی که با ارتباط دادن بین آنان با شیوه خاصی به مجهولی که مقصود ما است دست یابیم (صفایی حائری، ۱۳۹۵: ۱۱۵) که برای برقراری ارتباط و روابط اثر بخش با دیگران و هرگونه اقدام عملی ضروری است (رضائیان، ۱۳۸۶: ۹۳). در حالی که بسیاری از مکاتب سعادت انسان را در اموری غیر از خدا و در ظلم و تعدی به حقوق دیگران جستجو می‌نمایند و در مواردی نگاه یک جانبه‌گرایانه به عالم واقعیت دارند. مکتب اسلام نگاه جامع‌گرایانه به تمام نیازها و امیال بشری دارد و به تعبیر فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) اندیشه اسلامی مبتنی بر برابری و برادری بشریت بوده که در آن همه انسان‌ها آزاد آفریده شده‌اند و عزت هر کس بر خلاف سردمداران رژیم‌های مستکبر از ذلت دیگران تأمین نمی‌شود. امیرالمؤمنین (ع) می‌فرمایند: «لا تکن عبد غیرک و قد جعلک الله حراً»؛ خدای متعال همه ملت‌ها را، همه انسان‌ها را آزاد آفریده است... ما برخلاف دشمنان بشریت هرگز عزت خود را در ذلت دیگران نمی‌دانیم.» (فرمایشات معظم‌له، ۹۰/۵/۱). در همین راستا اندیشه نظامی تفکری است که به گونه‌ای قاعده‌مند و توأم با انسجام درون‌گفتمانی، به بررسی موضوع بقای مادی و معنوی یک جامعه می‌پردازد، تا آن را در برابر خطرها و تهدیدهای نظامی خارجی ایمن سازد و در جهت حصول به امنیت و تأمین منافع آن، به چاره‌جویی بپردازد. اندیشه نظامی ارتباطی مطمئن و غیر قابل انکار با اندیشه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه دارد که اندیشمندانی همچون «سان تزو»، «کلاوزویتس»، «مکیندر»، «اسپایکمن» و «ماهان» از جمله نظریه‌پردازان سیاسی - نظامی مشهوری هستند که در آثار خود به امور سیاسی - نظامی پرداخته و به ابهام‌ها و تشکیک‌های پیش آمده برای تدبیر امور نظامی زمان خود پاسخ داده‌اند (جمشیدی، ۱۳۸۰: ۳۶). فرماندهی معظم کل قوا در خصوص نظامی‌گری در فرهنگ اسلامی می‌فرماید: «... انسانی است که با معرفت و آگاهی از برترین ارزش‌ها دفاع جانانه می‌کند. این دفاع به معنای به میدان آوردن جان و هستی و سلامت خود و به معنای فداکاری است؛ و آن چیزی که این دفاع به خاطر آن انجام می‌گیرد، والاترین ارزش‌های انسانی و الهی است. استقلال و سربلندی و افتخار و هویت و شخصیت ذاتی و دینی و ارزش‌های مورداستناد یک ملت، مورد دفاع قرار می‌گیرد. برای این‌هاست که یک نظامی با جان و هستی خود وارد میدان می‌شود؛ لذا این نظامی در عرف اسلامی «مجاهد» است.» (فرمایشات معظم‌له، ۸۳/۰۷/۲۲) و در خصوص اهداف به کسوت در آمدن جوانان در لباس سربازی می‌فرماید: «برای خدا، برای انسانیت، برای

گسترش توحید و برای دفاع از ارزش‌های اصیل است که سرباز ایرانی و نظامی ایرانی و جوان مسلح ایرانی اسلامی، در این کسوت در می‌آید و خود را آماده نگاه می‌دارد. «(فرمایشات معظم‌له، ۸۷/۰۷/۲۸) و از نظر معظم‌له «نظامی‌گری در عرف فرهنگ مادی، با نظامی‌گری در فرهنگ اسلامی متفاوت است. در فرهنگ مادی، نظامی‌گری یعنی بی‌رحمی، خشونت و اطاعت بی‌چون و چرا و بدون آگاهی و معرفت. در فرهنگ مادی، نظامی مثل سلاح خود، یک موجود جامد، بی‌جان و بی‌انعطاف است؛ ابزاری است در دست صاحبان ثروت و قدرت؛» «[این‌ها] فقط برای پول در میدان جنگ حاضر شده و لباس نظامی‌گری می‌پوشند. برای آن‌ها بچه و پیرمرد و زن و بی‌دفاع و حریم‌خانه‌ی مردم و هیچ چیز معتبر و محترم نیست؛ همه چیز را از دم تیغ می‌گذرانند؛ این معنای نظامی‌گری در منطق مادی است.» (فرمایشات معظم‌له، ۸۳/۰۷/۲۲).

قدرت دریایی

قدرت و حفظ امنیت فردی از نیازهای اساسی و اولیه آدمی است. مردمی که فاقد امنیت باشند از نظر اجتماعی بی‌مسئولیت خواهند بود چنین جامعه‌ای مستعد بی‌ثباتی و حرکت‌های افراطی و شورش است و موجب می‌شود مردم کمتر خلاق باشند (سیف، ۱۳۸۹: ۹) فرماندهی معظم کل قوا می‌فرماید: «اگر امنیت بود، دانش و پیشرفت و عدالت و سرافرازی و عزت و دنیا و آخرت در آن جامعه میسر می‌شود. امنیت که نباشد، دستاوردهای بشری، دست‌نیافتنی می‌شود.» (فرمایشات معظم‌له، ۸۸/۰۷/۱۴). این در حالیست که پیچیدگی، بی‌ثباتی، عدم اطمینان و فراگیر شدن اطلاعات نیز از ویژگی‌های عصر جدید می‌باشد بطوریکه تمایز میان جنگ و صلح را با ابهام روبرو نموده است محیط جنگ‌های آینده از حاکمیت مطلق شگردهای نظامی خارج شده و حوزه نفوذ و تأثیر عوامل فناورانه، اقتصادی، روانی، فرهنگی، سیاسی را در این محیط به شدت افزایش داده است (رستمی، ۱۳۹۵: ۱۴۸). با انعکاس این پیچیدگی و بی‌ثباتی، جهان با چالش‌های بیشتری در دریا از قبیل قاچاق، دزدی دریایی و تروریسم دریایی در شریان‌های تجارت جهانی گرفته تا اختلافات درباره حاکمیت آب‌های بین‌المللی روبرو شده است در چنین شرایطی آینده کشورها وابسته به قدرت دریایی است که کشورها را قادر می‌سازد تا بتوانند به صورت آزادانه از منافع دریا در چارچوب قوانین بین‌المللی بهره‌برداری نمایند (Till, Geoffrey, 2013: 138). قدرت دریایی جایی است که هویت دولت، منافع، ظرفیت‌ها، علاقمندی‌ها و زمینه‌های ژئوپولوتیکی در آنجا شکل می‌گیرد (Zorawar, 2017: 22). در قدرت دریایی اگر چه نیروی دریایی ممکن است به‌عنوان بخش مسلح قدرت دریایی تلقی شود حال آنکه به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از سایر عناصر قدرت دریایی کشور همچون حمل و نقل

دریایی، عملیات بندری، منابع زیر آب (از قبیل نفت)، شیلات و دیگر اشکال تجارت و ارتباطات می‌باشد (Tangredi, 2009: 111). بنابراین ایجاد ساز و کار فعالیت‌های دریایی و بهره‌گیری از اقتصاد دریایی و انتقال قدرت حاصل از آن به اقتدار سیاسی کشور بدون وجود نیروی دریایی قدرتمند، مانند ساختن شهر بدون پلیس است. انتقال قدرت، به معنای تبدیل قدرت بالقوه به بالفعل است (قربانی شیخ نشین و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۲). تا بتوانیم با حراست و پاسداری از منافع کشور در محدوده آب‌های ساحلی، سرزمینی، منطقه نظارت، فلات قاره و منطقه ویژه اقتصادی و همچنین برقراری تأمین خطوط مواصلاتی دریایی و حفظ امنیت آبراه‌های دریایی در زمان صلح و جنگ و جاری ساختن قوانین و مقررات داخلی و بین‌المللی دریانوردی در مناطق مختلف دریایی زمینه شکل‌گیری قدرت دریایی و سرانجام اقتدار ملی را فراهم نماییم.

قدرت دریایی آنچنان در تقویت و استحکام‌پذیری اقتدار ملی یک کشور اهمیت دارد که ألفرد ماهان نویسنده کتاب «تأثیر قدرت دریایی بر تاریخ» تحت تأثیر قدرت دریایی انگلستان معتقد بود که اولین گام برای کسب قدرت جهانی، داشتن یک نیروی دریایی قوی و کنترل دریاها است. وی روسیه را به‌عنوان یک قدرت خشکی و بریتانیا را به‌عنوان یک قدرت دریایی با یکدیگر مقایسه می‌کند و می‌گوید در روسیه، وسعت بسیار زیاد، فاصله‌های زیاد و کافی نبودن ارتباط‌های داخلی، به شدت از وحدت سیاسی کشور جلوگیری می‌کند. لذا روسیه اگر درهم شکسته نشود، حداقل بدون توسعه باقی خواهد ماند. به نظر ماهان بریتانیا علی‌رغم وسعت محدود، به علت موقعیت جزیره‌ای به یک قدرت جهانی تبدیل شده است. موقعیت جغرافیایی بریتانیا موجب شد که این کشور تقریباً همه‌ی مسیرهای دریایی تجارت جهان را کنترل کند. کنترل تنگه جبل‌الطارق، کانال سوئز، تنگه باب‌المندب، تنگه هرمز، تنگه مالاکا و تنگه ماژلان به بریتانیا یک موقعیت کلیدی در پهنه جهان داد (شریعتی و رشیدی، ۱۳۹۴: ۱۷۱). و با همین قیاس آمریکا از نظر جغرافیایی وضع مشابهی با انگلستان داشت که با توصیه ماهان به رئیس‌جمهور وقت، توسعه نیروی دریایی را از اصول سیاست خارجی آمریکا قرارداد، به دنبال آن کانون قدرت دریایی از بریتانیا به آمریکا انتقال یافت و این کشور بزرگ‌ترین قدرت دریایی جهان شد و تنگه‌ها و نقاط کلیدی جهان که روزگاری در کنترل بریتانیا بود، به‌طور مستقیم و غیر مستقیم تحت نظارت و کنترل آمریکا قرار گرفت. اتحاد جماهیر شوروی سابق نیز با وجود اینکه بزرگ‌ترین قدرت خشکی بود، به این نتیجه رسیده بود که بدون داشتن یک قدرت دریایی امکان حفظ موازنه راهبردی با آمریکا و یا کسب برتری جهانی را ندارد. آدمیرال گروشکف بنیان‌گذار نیروی دریایی نوین شوروی در این باره نوشته است: «روسیه بدون در اختیار داشتن

یک ناوگان قوی، نمی‌تواند جای خود را در میان قدرت‌های بزرگ بیابد». در این راستا شوروی نیز درصدد یافتن جای پای در تنگه‌ها و نقاط کلیدی در آبراه‌های بین‌المللی برآمد. (سیاری و دولتی، ۱۳۹۱: ۸۹). بدیهی است که در هر دو جنگ نیروهای ائتلاف با عراق حدود ۹۰ الی ۹۵ درصد از مواد و تجهیزات و غیره مورد نیاز نیروهای ائتلاف از طریق دریا تأمین شد (Tan, 2011: 29) و حتی رشد اقتصادی کشورهایی همچون چین و ژاپن بعلاوه رشد قدرت دریایی است که در صورت تداوم رشد، اقتصاد چین می‌تواند از اقتصاد آمریکا پیشی بگیرد (Gompert, 2013: 26). فرماندهی معظم کل قوا نیز با درک این واقعیت با یک نگاه آینده‌نگرانه به صورت متواتر بر اهمیت نیروی دریایی در استحکام‌پذیری و اقتدار سیاست‌گذاری کل کشور تأکید داشته و می‌فرماید: «نیروی دریایی می‌تواند جزو مؤثرترین عناصر برای تحقق اهداف والای نظام جمهوری اسلامی ایران باشد» (فرمایشات معظم‌له، ۹۱/۰۹/۰۷) و همچنین در بیانات دیگری می‌فرماید: «منشاء و برکات و خدمات نیروی دریایی نه فقط در حیطه نیروهای نظامی ما، بلکه حتی در محدوده مسایل خارجی کشور هم مشهود است» (فرمایشات معظم‌له، ۸/۹/۶۸).

پیشینه پژوهش

نتایج تحقیقات عسگری و ترابی (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان «بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران در عرصه دریایی» حاکی از آن بود؛ ۱- دریا، موقعیت دریایی و نیروی دریایی موثر و مقتدر، فرصت‌های بی‌بدیلی را برای هر کشور از جمله جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌رود و نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه و ارتقای سطح قدرت ملی نظام دارد، ۲- نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران به مثابه پاسدار آب‌های این سرزمین، به خوبی از ظرفیت و توانمندی لازم برای این امر برخوردار است و این توانایی یکی از ابزارهای بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌رود، ۳- ارتقای فزاینده سطح قدرت ملی به ویژه قدرت دفاعی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر قدرت دریایی نیروی دریایی باعث وحشت دشمنان و متحدان منطقه‌ای آن‌ها گردیده است به گمان آن‌ها قدرت دریایی در تراز منطقه‌ای و حتی بین‌المللی، توازن قوا در منطقه را برهم زده و منافع آن‌ها را به چالش کشیده است، ۴- از کلیدهای اصلی بازدارندگی ایجاد و افزایش فزاینده «ابهام‌راهدی» است. محیط عملیاتی نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران (دریا) در کنار نرم‌افزارهای دفاعی این نیرو به ویژه شیوه جنگیدن، به خوبی تولیدکننده این ابهام هستند.

دکترین قدرت‌دریایی انگلستان (۲۰۱۷) عنوان نموده است که قدرت‌دریایی محدود به قدرت نظامی نیست و وابستگی نزدیکی به موقعیت ژئوپولیتیکی، فعالیت‌های بندری، منابع دریایی و کلیه فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با دریا و نیروی انسانی فعال در عرصه دریا می‌باشد. ایریک گرو^۱ (۲۰۱۴) در مقاله‌ای تحت عنوان اهمیت افزایش روزافزون قدرت‌دریا، مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت‌دریایی را در قالب مثلث ارائه نمود که در آن ضلع پایین مثلث، مربوط به توانایی نظامی/ جنگی آن بود و این ضلع باعث می‌شود تا نیروی دریایی بیش از یک گارد ساحلی قدرت داشته باشد و در آب‌های فراسرزیمینی حضور یابد. ضلع بعدی مثلث مربوط به «تعاملات بین‌المللی» است. (بدیهی است ظهور و بروز آن به اقداماتی فراتر از «قایق‌های تفریحی» نیاز دارد) این ضلع می‌تواند به‌عنوان موتور دیپلماسی یا همکاری، در قالب مانورهای مشترک، ظرفیت‌سازی و نمایش پرچم باشد که در این راستا نیروی دریایی ظرفیت‌های منحصر به فردی دارد و سرانجام ضلع سوم مثلث مربوط به وظایف پاسداری نیروی دریایی اختصاص دارد که به موجب آن در تلاش برای مبارزه با پدیده دزدی دریایی و تخریب‌کنندگان منابع طبیعی اقیانوس‌ها و دریاهای آزاد هست.

زوروار^۲ (۲۰۱۷) در مقاله‌ای تحت عنوان سیاست خارجی و نقش سلسله تغییرات قدرت‌دریایی هند نشان داد که جهان‌بینی دریایی هند از دهه ۱۹۵۰ در حال تحول است و این تحولات رابطه مستقیمی با چگونگی تفکرات سیاست‌گذاران درباره هویت منطقه‌ای هند و ظرفیت اقتصادی دولت برای عرضه منابع به سمت قدرت‌دریایی دارد و سیاست خارجی بدون قدرت‌دریایی باطل و بیهوده است و در پایان نشان داد که قدرت‌دریایی موجب رشد اقتصادی است و قدرت‌دریایی بدون تعاملات سیاسی و تغییر نگرش سیاست‌گذاران محقق نمی‌شود.

بررسی پژوهش‌های پیشین مرتبط با قدرت‌دریایی نشان می‌دهد که:

۱- برخی از پژوهش‌های موجود بدون پرداختن به جزئیات و ظرایف کار، دچار کلی‌نگری شده‌اند و برخی نیز تنها تعدادی از ابعاد قدرت‌دریایی را مورد التفات قرار داده و از جامعیت لازم برخوردار نیستند.

۲- الگوی قدرت‌دریایی هر کشور مبتنی بر مبانی فلسفی و ایدئولوژیک و همچنین مقتضیات زمانی و مکانی آن کشور دارای اعتبار بوده و قابلیت تقلید و کپی برداری عینی نمی‌باشد. فرماندهی معظم کل قوا می‌فرمایند: «بدانیم نسخه‌های غربی برای ما قابل اعتماد نیستند. من

^۱. Eric Grove

^۲. Zorawar

نمی‌گویم بکلی رد کنیم؛ نه، بسنجیم. تسلیم بی‌برو برگرد نسخه‌های غربی نمی‌شود شد.»
(فرمایشات معظم‌له، ۲ / ۳ / ۹۷)

بر این اساس این مقاله با هدف تدوین الگوی تحول قدرت دریایی مبتنی بر آینده پژوهشی با تأکید بر اندیشه دفاعی- دریایی فرماندهی معظم کل قوا (مدظله العالی) تنظیم گردید.

چارچوب نظری پژوهش

قدرت دریایی مشتمل بر عناصر اقتصادی، سیاسی و نظامی یک کشور است که از طریق دریا موجب تحکیم قدرت ملی کشورها در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی و نظامی می‌گردد (Swindon, 2018: 4). در یک مفهومی دیگر مشتمل بر ظرفیت‌ها و قابلیت‌های یک کشور جهت بهره‌برداری از منافع خویش از دریا و همچنین به عنوان حق و تو جهت اعمال اراده و خواسته‌های سیاسی در داخل و در بین کشورهای غیر دوست تلقی می‌شود (Zorawar, 2017: 35). از نظر ماهان قدرت دریایی به شش عامل موقعیت جغرافیایی، ویژگی‌های طبیعی، طول ساحل و وسعت قلمرو، جمعیت، خصوصیات ملی، خط‌مشی حکومت و رهبران سیاسی بستگی دارد. (سیاری و دولتی، ۱۳۹۳: ۳۲) و از نظر رحمان (۲۰۰۷) عوامل اثر گذار بر قدرت دریایی شامل؛ ۱- مقدار کشتی‌ها از نظر حضور در آب‌های فرمانطقه‌ای، تعداد ناوهای جنگی جهت نابودی دشمن به عنوان بازوی نظامی بمنظور حفاظت از تجارت دریایی علاوه بر قدرت ساحلی، ۲- استفاده از تکنولوژی جدیدتر و پیشرفته‌تر نسبت به سایر کشورها، ۳- اتخاذ جدیدترین تاکتیک دریایی است (Rahman, 2007: 4) و از نظر گامپرت (۲۰۱۳) قدرت دریایی محصول عوامل اقتصادی، سیاسی، فناوری و جغرافیایی و نبوغ و مهارت نیروی انسانی، ناوگان، ویژگی‌های جمعیتی و فرهنگی است که به دنبال رشد صنعت، ارتقاء توانایی جهت نابود کردن دشمن، سرعت عمل، یکپارچگی، قابلیت کنترل دریاها تحت مالکیت توسط ناوگان‌های دریایی، توانایی غلبه بر جرم‌های تحت مالکیت دریایی، توانایی الهام بخشی به اقتصاد و سیاست، توسعه راه ریلی و بزرگراه جاده‌ای است (Gompert, 2013: 28). بنابراین متغیرهای مورد مطالعه در چارچوب نظری این تحقیق حاوی مجموعه‌ای از نظریات ارائه شده در خصوص عوامل مؤثر بر تحول قدرت دریایی است که بر اساس اندیشه دفاعی- دریایی فرماندهی معظم کل قوا تنظیم گردید.

روش‌شناسی پژوهش

روش مطالعه در این تحقیق از نظر هدف کاربردی و براساس تحلیل محتوا از نوع تحلیل مضمون صورت گرفته است. روایی و پایایی یافته‌های آن وابسته به بحث‌های منطقی است که وجود دارد. (ادیب، پرویزی و صلصالی، ۱۳۸۹: ۱۱۸) موضوع تحلیل محتوای کیفی می‌تواند تمامی انواع ارتباط ثبت شده در دست نوشته‌ها، مصاحبه‌ها، گفت‌وگوها، قواعد مشاهده‌ها، نوارهای ویدئو، مستندها و مانند آن‌ها باشد (بازرگان، ۱۳۸۷: ۲۱). بنابراین در این تحقیق به روش اکتشافی، داده‌ها از طریق مطالعه اسناد و مدارک و سخنرانی‌های موجود جمع‌آوری و پس از مفهوم‌پردازی به کمک تحلیل محتوا از کل به جزء طبقه‌بندی شده‌اند. لازم به ذکر است سخنرانی‌ها و بیانات مشابه فقط یکبار در تحقیق آورده شد و بیاناتی که بر حسب مقتضیات زمانی و مکانی در سخنرانی‌ها از طرف معظم‌له عنوان شده و به فحوای کلام خللی ایجاد نمی‌کرد حذف شد و با سه نقطه مشخص گردیده و کلماتی را که توسط نگارنده جهت روشن شدن مطالب در سخنرانی‌ها اضافه شده‌اند در داخل [] قرار داده شده‌اند و در سایر موارد سخنرانی‌های معظم‌له بدون هرگونه دخل و تصرفی در داخل «» نقل شده است. محدوده تحقیق از نظر قلمرو زمانی، مربوط به سخنرانی‌های معظم‌له از سال ۶۱ تا کنون بوده و از نظر قلمرو مکانی صرفاً مربوط به سخنرانی‌هایی است که در نیروی دریایی ارتش صورت گرفته است. داده‌ها با استفاده از نرم افزار Maxqda12 و Minmapper 2008 تحلیل گردید.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

مراحل تجزیه و تحلیل در شش گام به شرح ذیل انجام گرفت.

گام اول: تنظیم سؤال اصلی پژوهش: «الگوی تحول قدرت‌دریایی کشور جمهوری اسلامی ایران با رویکرد آینده‌نگرانه از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا کدام است؟» گام دوم مرور ادبیات به شکل نظام‌مند: کلیه سخنرانی‌ها و بیانات فرماندهی معظم کل قوا که در مراسم‌های رسمی و غیر رسمی و در ملاقات‌های خصوصی با فرماندهان نیروی دریایی ارتش انجام شده بود شناسایی گردید. گام سوم کدگذاری باز: مضامین مکنون و مشهود مرتبط با سوال اصلی پژوهش از بین بیانات، براساس برداشت اولیه استخراج و در نرم افزار کدگذاری گردید که یافته‌های حاصل از آن به شرح ذیل به تعداد ۷۶ کد بود.

۱. رسالت و اهداف دفاعی دریایی: هدف، نقطه‌ای است که به نحوی محرک و مشوق آدمی به کار و فعالیت، و راهنمای او در حرکت است. «بر این اساس اهداف قدرت نظامی در حوزه

دریا شامل: ۱-۱ داشتن نیرویی متناسب با آرمان‌های جمهوری اسلامی: «هدف بلند مدت برای تلاش‌های نیروهای مسلح همین است که شما نیرویی داشته باشید متناسب با اهداف و آرمان‌های جمهوری اسلامی» (۹۱/۶/۲۸) «عنصر تعهد و ایمان و تدبیر و علاقه‌مندی بی‌قید و شرط و بی‌دریغ نسبت به سرنوشت کشور و انقلاب و نظام جمهوری اسلامی، جزء خصال و خصوصیات بارز و برجسته نیروی دریایی ما شود.» (۱۳۶۸/۸/۹) ۱-۲ پاسداری از دریا و حقوق دریایی ملت: «اهمیت نیروی دریایی و این مسئولیت بزرگ-که پاسداری از دریا و حقوق دریایی ملت ایران است.» (۶۹/۰۲/۲۹) ۱-۳ تداوم دریانوردی‌ها: «دریانوردی‌ها را که امروز بحمدالله شکل پیشرفته‌ای نسبت به گذشته گرفته است، ادامه بدهید.» (۸۸/۷/۱۴) ۱-۴ ارتقاء توان بازدارندگی نذاجا: «آمادگی شما نیروهای مسلح... فقط به معنای این نیست که درنبرد بر دشمن پیروز بشوید بلکه معنای دیگر آن مصون نگه‌داشتن کشور از نیت بد دشمنان است.» (۰۸/۷/۹۴) ۱-۵ صدور فرهنگ حریت و آزادی و عدالت‌خواهی: «انقلاب اسلامی ایران و این نظام مقدس الهی، از حقوق مظلومان دفاع کرده است. ما باید قوی باشیم تا امید در دل ملت‌ها باقی بماند.» (۶۹/۰۲/۲۹) ۱-۶ استقامت در برابر دسیسه‌های دشمن: «انقلاب ما در مقابل این تجاوزها تاکنون ایستاده است؛ بازهم باکمال قدرت باید بایستد و خواهد ایستاد؛ و شما فرزندان ملت ایران و کارکنان نیروی دریایی؛... و نیز همه دانشجویان این مرکز باید خود را برای این مقابله جدی و قاطعانه آماده کنید.» (۶۳/۰۲/۱۷) ۱-۷ دستیابی به اقتدار چندجانبه با تکیه بر ظرفیت درونی ملت: «اقتدار ملت، یک حقیقت چندجانبه است؛ نیروهای مسلح، آن خط مقدم تحرک و نشانه‌ی اقتدار ملت‌اند. اما یک ملت از لحاظ دانش باید پیشرفته باشد، از لحاظ اخلاق، از لحاظ ایمان، از لحاظ عزم و اراده تا بتواند اقتدار خود را حفظ کند.» (۸۸/۰۷/۱۴)

۲. سیاست دفاعی-دریایی: سیاست دفاعی بر مبنای اهداف نظامی، در برگزیده یک سلسله اصول، قواعد، و معیارها برای توسعه توان دفاعی کشور به منظور مقابله با تهدیدها و تأمین امنیت و استقلال کشور می‌باشد. که از نظر معظم‌له عبارتند از: ۱-۲-۱ مردمی و مکتبی بودن ارتش: «وضعیتی را که امروز نیروهای مسلح در کشور ما دارند که آن محبت فی‌مابین میان مردم و نیروهای مسلح و احساس یگانگی مردم با نیروهای مسلح است، قدر بدانند.» (۰۶/۲۹/۸۲) ۲-۲-۲ تقویت احساس تلاش برای عزت اسلام و استحکام نظام: «نیروهای دریایی ما در درجه اول این احساس را باید در خود به وجود بیاورند و تقویت کنند که برای عزت اسلام، برای عزت ایران، برای سربلندی و موفقیت ملت ایران و ملت‌های دیگر دارند تلاش می‌کنند.» (۰۵/۱/۹۰) ۲-۳ حضور در دریاهای آزاد دنیا: دریای آزاد یعنی همه‌ی دنیا. اگر چنانچه نیروهای دریایی

ما این توانایی را پیدا کنند که این گشت دریایی، این حضور دریایی، این ابراز اقتدار دریایی را گسترش بدهند. « (۹۰/۰۵/۲) ۲-۴ انجام کارها به صورت عمیق و بنیادی: «کار را عمیق، بنیادی و تا آن جایی که می‌توانید سریع انجام بدهید...» (۸۸/۰۷/۱۴)

۳. **دکترین (آیین) نظامی - دریایی:** دکترین نظامی به‌عنوان راهنما، و تعیین‌کننده راهبردها و راه‌کنش‌های کشور در جنگ‌های آینده می‌باشد که از یکسو بر مبنای اهداف کلی نظامی و سیاست دفاعی-نظامی و از سوی دیگر با توجه به مسائل و اصول سیاسی کشور شکل می‌گیرد از نظر معظم‌له عبارتست از: ۳-۱ داشتن نگرش راهبردی به نیروی دریایی: «نیروی دریایی امروز در بسیاری از نقاط عالم و در کشور ما یک نیروی راهبردی است؛ به چشم یک نیروی راهبردی به نیروی دریایی باید نگریسته شود» (۸۸/۷/۱۴) ۳-۱-۱ حفظ اقتدار و عزت کشور: «این تسلط دریایی، این حضور راهبردی برای نیروهای دریایی و ناوگان‌های دریایی ما، پیام‌آور عزت ملت‌هاست، پیام‌آور بیداری ملت‌هاست. « (۹۰/۵/۱) ۳-۱-۲ تغییر ماهیت جنگ‌های آینده: «... امروز چیزی که مورد محاسبه قرار می‌گیرد حمله‌ها و جنگ‌های فرامنطقه‌ای است؛... سیاست‌مدارها و اقتصاديون رویش محاسبه می‌کنند، بیشتر از همه نظامی‌ها رویش حساب می‌کند. « (۸۶/۹/۱۷)

۴. **راهبرد نظامی:** پلی است میان اهداف و دکترین نظامی و عملکرد نظامی؛ بر این اساس راهبرد قدرت دریایی عبارتست از: ۴-۱ توجه به مناطق جنوب شرق: «سواحل جنوب شرقی کشور که در اختیار نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران است، مناطق بسیار مهمی است... به آنجاها اهتمام کنید. « (۸۸/۷/۱۴) ۴-۱-۱ برنامه‌ریزی جهت انطباق با تحركات منطقه: «کار در دریای عمان دشوارتر و بسیار مهم است... بنابراین... با توجه به این اهمیت بایستی نیروی دریایی برنامه‌ریزی و تحرک خودش را تطبیق دهد. « (۸۶/۱۲/۱۹) ۴-۱-۲ بهره برداری از ظرفیت‌های منطقه با همکاری دستگاه‌های دولتی: «انشاء الله ما بتوانیم از توانایی‌های منطقه استان سیستان و بلوچستان و منطقه‌ی عظیم و حساس دریای عمان استفاده کنیم؛... این همکاری شما [نیروی دریایی] با دستگاه‌های دولتی و دستگاه‌های کشوری می‌تواند این فواید را داشته باشد. « (۸۹/۰۹/۰۴-۳ افزایش امید و اعتماد به نفس مردم منطقه: «وضعیت نیرو، حضور نیرو، فعال شدن نیرو... امید مردم را بالا می‌برد، اعتماد به نفس شان را زیاد می‌کنند و احساس می‌کنند نقطه اتکایی دارند. « (۸۹/۰۹/۰۷)

۵. **نیروی انسانی:** نیروی انسانی بعنوان یک عامل مهم در ارتقاء قدرت دریایی است. ۵-۱ اهمیت شغل نظامی: «شما فرماندهان نیروی دریایی، شما جوانانی که تازه وارد این راه می‌شوید، باید

بدانید مسئولیت و وظیفه پُرافتخاری که شما بر دوش دارید، یکی از خطیرترین و برترین این وظیفه‌هاست. «... یک انجام تکلیف است» (۶۹/۰۲/۲۹) دلایل آن عبارتند از: ۵-۱-۱ فداکردن بالاترین سرمایه زندگی: نظامی مدافع از امنیت کشور... برای اینکه امنیت را حفظ کنند، جان خود را به میدان آورده‌اند. این، چیز بزرگی است. علت اینکه شهیدان عزیز ما هرگز از یاد ملت نمی‌روند، این است که این سرمایه را فدا کردند. «۸۸/۷/۱۴) ۵-۱-۲ وظیفه پر خطر و انجام تکلیف مسئولیت و وظیفه پُرافتخاری که شما بر دوش دارید، یکی از خطیرترین و برترین این وظیفه‌هاست. «... یک انجام تکلیف است» (۶۹/۰۲/۲۹) ۵-۲ وظائف سازمان در خصوص نیروی انسانی: ۵-۲-۱ دقت در گزینش نیروی انسانی: «در گزینش سعه‌صدر لازم است... سخت نگیرید؛ عیوب کوچک را بزرگ نکنید؛ ذره‌بین روی اعمال این و آن نگذارید؛ «آری‌ها» را بشنوید و به آن‌ها پاسخ بدهید؛ «وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَىٰ إِلَيْكُمْ السَّلَامَ لَسْتُ مُؤْمِنًا» و به کسی که نزد شما [آظهار] اسلام می‌کند؛ مگویید: «تو مؤمن نیستی» (۶۱/۱۰/۲۷) ۵-۲-۲ تقویت ابعاد جسمی، روحی و معنوی: «به شما توصیه می‌کنم که... به آموزش، تقویت اراده، تقویت جسم، تقویت روح، تقویت فکر و اندیشه و آمادگی کامل برای انجام دادن وظایف بزرگی که با آن مواجه هستید. «۷۸/۰۲/۲۹) ۳-۵ وظائف کارکنان: ۵-۳-۱ تمسک بر کشتی نجات اسلام: «اگر واقعاً متمسک بشویم... همراه پیغمبر باشیم، مسلماً پیروزی نصیب ماست. «البته دریا طوفان دارد، سختی دارد، مشکلات دارد... اما وقتی کشتیبان بنده‌ی برگزیده‌ی خداست، معصوم است، آن وقت دیگر بیمی وجود ندارد» (۹۱/۰۶/۲۸) ۵-۳-۲ تقویت انگیزه انقلابی دینی: «آن عاملی که این ملت را تبدیل به پولاد آبدیده‌ای کرده که در مقابل همه ضربات مقاومت می‌کند، انگیزه انقلابی دینی است. «۶۳/۰۲/۱۷) ۵-۳-۳ حضور جهادی در تمام عرصه‌ها: «جهاد یعنی در میدان مبارزه‌ی زندگی حضور فعال داشتن، آن هم نه همیشه در موضع دفاعی بلکه بیشتر در موضع تهاجمی؛ این معنای جهاد است. آن وقت این جهاد را شما کانالیزه کنید به صنعت، به علم، به معرفت، به سیاست و به همه کارهای بزرگ؛ می‌بینید جواب می‌دهد. «۹۰/۰۹/۰۶) ۵-۳-۴ داشتن احساس مسئولیت و اعتماد به نفس: «... هر خدمتی که به شما واگذار شده است... هم احساس کنید که موظف و مسئولید که این کار را به بهترین وجه انجام دهید، هم عمیقاً احساس کنید که بر این کار تواناییید. «۸۲/۰۶/۲۹) ۵-۳-۵ داشتن بصیرت در مقابله با دشمنان و بدخواهان: «نیروهای مسلح، نوک پیکان نظام اسلامی و الهی و تمدن الهی و اسلامی در مقابله‌ی با دشمنان، بدخواهان و کینه‌ورزانند. جوانان عزیز ما این میدان را با انگیزه، با عشق و علاقه، با آگاهی و بصیرت طی می‌کنند. «۹۱/۶/۲۷) ۵-۳-۶ قدرشناسی و حسنه دانستن شغل

نظامی: «قدر این راه را بدانید... آن را حسنه‌ای بدانید که خدای متعال برای آن به شما اجر خواهد داد و موجب نورانی شدن چهره‌ی شما در دنیا و آخرت خواهد بود.» «(۹۱/۶/۲۷) ۵-۳-۷ داشتن عزم و همت جدی: «تلاش کنید. با عزم‌راسخ، با نیت‌درست، با به میدان آوردن همه‌ی ظرفیت وجودی خود، آن هسته‌ی مستحکم را به وجود بیاورید، توسعه بدهید تا بتوانید به معنای واقعی کلمه سربازان و پیشگامان و پیشاهنگان این حرکت باشید.» «(۸۸/۰۷/۱۴) ««قوّ علی خدمتک جوارحی و اشدد علی العزیمه جوانحی»؛ از خدای متعال در دعای کمیل، امیرالمؤمنین می‌خواهد... جوارح ما را، جسم ما را، بدن ما را، برای انجام خدمات لازم قوی کن، عزم ما را هم راسخ کن.» «(۹۱/۰۶/۲۸) ۸-۳-۵ جدیت و کوشش: «خوب درس بخوانید؛ خوب فراگیرید؛ خوب به کار ببندید و در هنگام نیاز، خوب بدرخشید.» «(۸۵/۰۳/۱۰) «رشد انگیزه‌ها که دنبال خود، رشد حرکت علمی را دارد.» «(۹۱/۰۶/۲۸) ۵-۳-۹ اجتناب از تردید و رعب: قدرت‌های استکباری به انواع شیوه‌ها می‌خواهند ملت‌ها و دولت‌مردان و مسئولان و نظامیان و آحاد ملت را در مقابل هیمنه خودشان دچار رعب و تردید کنند. یک ملت اگر دچار تردید شد، رفتنی و پامال شدنی است.» «(۷۸/۰۲/۲۹) ۵-۴-۴ معیارهای نیروی انسانی ۵-۱ دانش: «چه افسری و چه درجه‌داری، باید دانش، تقوا و انضباط را سه رکن اساسی خود بدانند.» «(۶۴/۰۹/۰۴) ۲-۵ تقوا: «سطح دانش و انضباط و تقوا و نظم را تا آخرین تلاش‌های خودتان بالا ببرید.» «(۷۸/۰۲/۲۹) ۱-۲-۵ معناسناسی تقوا: «تقوا یعنی مراقب درستی کار و عمل؛ به‌خصوص در آنجایی که به مسائل مهم ارتباط می‌یابد... تقوا یعنی مراقبت از رفتار و گفتارتان، با همان روحیه نوآوری و ابتکار و فعال بودن و نشاط جوانی.» «(۷۸/۰۲/۲۹) ۳-۵ شجاعت: «... اگر شجاعت نباشد، نیروی مسلح به وظیفه‌ی خود در هنگامه‌ی خطر عمل نخواهد کرد؛ یعنی قادر نخواهد بود.» «(۹۴/۰۸/۰۷) ۴-۵ نظم و انضباط: «نظم یعنی قرار دادن احساسات و خواسته‌های گوناگون در کنار اراده پولادین یک انسان نظامی و در چارچوب مقررات و آیین‌هایی که می‌تواند رفتار او را کارآمد کند...» «(۷۸/۰۲/۲۹).

۶. آموزش و پژوهش: آموزش و پژوهش نقش مهمی در رشد و پیشرفت کشورها ایفا می‌کند. سبب می‌شود تا نهادها نه تنها موقعیت خود را حفظ نمایند، بلکه در صحنه‌های رقابت، برتری خویش را افزایش دهند. که در همین راستا وظایف نداجا از نظر معظم‌له عبارتند از: ۶-۱ وظایف سازمان: ۶-۱-۱ غافل نشدن از بکارگیری دانش‌های جدید: «از دانش‌های جدید غافل نشوید. از این مسئله‌ی سایبری غافل نشوید... از ساخت تجهیزات دست بردارید، خود تجهیزات یک مسئله

است، قطعه‌سازی یک مسئله‌ی دیگر است... آن را به اوج برسانید... کار نوآوری را، به روز رساندن را، خلق پدیده‌های جدید در سلاح‌ها و ابزارها را به جد دنبال کنید و خداوند متعال هم کمکتان خواهد کرد. « (۹۱/۰۶/۲۸) ۶-۱-۲ تجهیز دانشگاه و ارتش به سمت خودکفایی: «ارتش پیش از همه باید بتواند خود را به خودکفایی برساند. این ارتش... باید از استکبار جهانی کاملاً بی‌نیاز باشد؛ در غیر این صورت مقاومت معنا ندارد. « (۶۳/۰۲/۱۷) ۶-۱-۳ نوآوری و ابتکار: «ایمانتان را، شجاعتتان را، ابتکار تحقیقاتی خود را، دانش آموزی و دانش پژوهی خود را تقویت کنید. « (۹۴/۰۸/۰۷) ۴-۱-۶ دقت در تجارب گذشته: «شما جوان‌های عزیز من حتماً قضایای دفاع مقدس را از پیش‌کسوت‌ها و قدیمی‌ها بشنوید؛ بروید مناطق را ببینید؛ طرح‌های عملیاتی، کارهای شجاعانه و فداکارانه را با دقت از منظر نظامی مورد توجه قرار بدهید. « (۹۴/۰۸/۰۷).

۷. **تجهیزات و تسلیحات نظامی:** جنگیدن ترکیبی از علم و هنر است. جنبه علمی آن به مجموعه‌ای از قواعد و روش‌ها نیاز دارد که به روش بهره‌برداری صحیح از ابزارآلات جنگی تأکید دارد و جنبه هنری جنگ از پیچیدگی‌های آن است. دیدگاه‌های فرماندهی معظم کل قوا در حوزه تجهیزات و تسلیحات نظامی عبارتند از: ۷-۱ کسب آمادگی‌های علمی و تجهیزاتی: «باید همه آمادگی‌های لازم -آمادگی علمی، عملی، فرماندهی و مدیریتی، آمادگی تجهیزاتی و پشتیبانی، آمادگی انضباطی را برای خودتان فراهم کنید. « (۷۷/۰۲/۱۸) ۷-۲ نوآوری و نگهداری و تعمیر: «در نگهداری ابزار و وسایل در سطح نیرو و استفاده کامل و بهینه از آن‌ها، باید تلاش کنید. سازندگی و نوآوری و تعمیر و نگهداری، جزء وظایف حتمی و مهم شماست. « (۷۲/۰۲/۱۸).

۳-۷ توجه به امکانات پدافندی شناورهای سطحی و زیرسطحی: «امکانات و تجهیزات پدافندی شناورهای سطحی را در همه‌جا، به‌خصوص در دریاها و جنوب مورد توجه قرار بدهید. « (۷/۱۴/۸۸) «... بر روی شناورهای زیرسطحی هم تأکید کنم. نیروی دریایی یکی از هدف‌ها و جهت‌گیری‌های کلی‌اش باید مسئله‌ی شناورهای زیرسطحی باشد. « (۸۸/۱۱/۳۰) ۷-۴ توجه به شناورهای تندرو: «به شناورهای تندرو توجه کنید» (۸۷/۰۹/۶) ۷-۵ توجه به تجهیزات دور برد: «به تجهیزات دوربرد که مثل دست بلندی است. [توجه کنید] واقع قضیه این است دشمن ممکن است شما را از چند هزار کیلومتری هدف قرار بدهد، به این نکات باید توجه کنید. « (۶/۸۷/۰۹) ۷-۶ حفظ و نگهداری بالگردها: بالگردهایتان را سرپا نگه دارید. « (۹۰/۱۰/۲۵) ۷-۷ کار بر روی جنگ الکترونیک و سایبری: «یک مسئله هم جنگ الکترونیک است... دفاع الکترونیکی برای ما خیلی مهم است؛ روی مسایل الکترونیک کار کنید؛ « (۹۰/۱۰/۲۵).

۸. ساختار و تشکیلات سازمانی: ۸-۱ معنانشناسی ساختار: ساخت شامل ساخت سلسله مراتب تشکیلاتی و نظامی است، شامل ساخت درونی و عزم و اراده جدی و تدین هست، شامل ساخت علمی یعنی تسلط بر مهارت‌های لازم در مسائل رزمی است، این‌ها ابعاد گوناگون ساخت نیرو است؛ یعنی نیرو باید از درون، خودش را محکم کند و بسازد. «این ساختار چه ساختار تشکیلاتی و سازمانی، چه ساختار روحیه‌ای و عزم که ارتباط به تدین و تعبد پیدا می‌کند، چه ساختار علمی و مهارت‌ها و تجربه‌ها که این هم داستان خودش را دارد.» (۰۹/۷/۹۰) ۸-۲ توجه به یگان‌های صف: «به سرانگشت‌ها و سرپنجه‌ها توجه کنید که این‌ها از کار نیفتند این خیلی مهم است اما این معنایش این نیست که ما مغز را که هدایت‌کننده همه این سرانگشت‌ها است تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و توان اصلی آنجاست را فراموش کنیم.» (۰۹/۶/۸۷) ۸-۳ توجه به یگان‌های ستاد: «مغز را تقویت کنید و طراحی کنید ببینید برای این که توان نیرو را بیشتر کنید چه کار می‌توانید بکنید.» (۸۷/۰۹/۶) ۸-۴ توجه به نیروهای اطلاعاتی: «روی نیروهای متخصص اطلاعاتی هم تکیه می‌کنم، همه کارهای شما در بخش‌های مختلف نظامی از جمله در بخش دریایی (که مهم است) متکی است به اطلاعات و نیروی متخصص اطلاعات در شعبه‌های مختلف و انواع مختلف اطلاعات ضروری است.» (۸۸/۱۱/۳۰) ۸-۵ دنبال کردن استحکام ساختاری: «اگر بخواهید در هنگام حادثه توانایی‌تان به قدر کافی و متناسب باشد بایستی ساخت را محکم کنید، ساخت نیرو باید محکم باشد.» «مسئله این است که باید استحکام ساختاری داشته باشید.» (۹۰/۰۹/۷) ۸-۶ ایجاد تعامل بین ارتش و سپاه: «نیروی دریایی ارتش و نیروی دریایی سپاه، هر کدام مسئولیت جداگانه‌ای دارند و هیچ‌کدام جای دیگری را پر نمی‌کند. هر دو باید باشند؛ اما در کنار هم و در رابطه‌ای صمیمانه.» (۰۲/۱۸/۷۷) ۷-۹ همکاری با دستگاه‌های مرتبط: «هماهنگی بین دستگاه‌هایی که در حلقه‌ی تنگاتنگ و نزدیک‌تری توی این مسئله به هم مرتبطند، خیلی لازم است؛ مثل همکاری با وزارت دفاع. به این نکته توجه بشود.» (۸۸/۱۱/۳۰) ۸-۸ ترویج رقابت مثبت بین نیروی دریایی ارتش و سپاه: «این دو نیروی دریایی با یکدیگر همکاری و رفاقت و رقابتی که مبتنی بر این همکاری و رفاقت است، داشته باشند. من طرفدار رقابتیم. رقابت به معنای مثبت،» (۹۰/۰۵/۲) ۸-۱-۸ معنانشناسی رقابت: «[رقابت مثبت] یعنی همان که در قرآن کریم فرموده است: «و سابقوا الی مغفره من ربکم»، مسابقه است، مسابقه به مغفرت‌الهی و رحمت‌الهی است، یا «و استبقوا الخیرات»، مسابقه بجویید، سبقت بگیرید به خیرات.» (۹۰/۰۵/۲) ۸-۹ اطلاع‌رسانی اقدامات نیروی دریایی به مردم: «مردم باید بدانند که نیروی دریایی تاکنون خیلی کار کرده است؛ یعنی

حفظ استقلال و سیادت جمهوری اسلامی در آب‌های جنوبی کشور و آزادی کشتی‌رانی، با وجود این همه دستگاه‌هایی که علیه ما بسیج و آماده شده‌اند، هنر بزرگی است. « (۶۵ / ۰۹/۸) ۱۰-۸ احترام و تقدیر از زحمتکشان عرصه علم: «ما از هرکسی که در راه دانش زحمتی کشیده تقدیر می‌کنیم و احترام برایش قائلیم، چون مال یک‌مرتبه‌ی دیگری بودند. « (۹۱/۰۶/۲۸) ۱۱-۸ احترام و تکریم از خانواده‌های کارکنان و شهدا: «... اگر تحمل خانواده‌های شهدا نبود، جریان شهادت با این شکفتگی و نشاط در جامعه‌ی ما مواجه نمی‌شد و تلقی نمی‌شد. این خانواده‌های شهدا هستند که این منت بزرگ را بر سر جامعه‌ی ما دارند که شهادت این‌قدر شیرین است در چشم‌ها. به هر حال، احترام و سلام و تکریم ما نثار آن‌ها باد. « (۹۱/۰۶/۲۸).

۹. لجستیک و پشتیبانی: ۱-۹ باز سازی و نوسازی تجهیزات براساس اولویت: «شما می‌توانید کهنه را نو کنید، با همیت، با اراده، با صرفه‌جویی و با راه باز کردن برای اعتبارات، به سمت اولویت‌های درجه یک. نگاه کنید ببینید اولویت‌هایتان توی نیرو چیست؟ معیار اولویت چیست؟ آن چیزی است که بتواند در درجه اول توان‌رزمی شما را افزایش بدهد. « (۸۷/۹/۶) ۹-۲ عدم اتکاء به منابع مالی: «این عنصر مالی را نه اینکه ندیده بگیرید بلکه خیلی مورد اتکا قرار ندهید» چرا که «ممکن است از لحاظ جنبه‌های پولی خیلی خواسته‌های شما برآورده نشود اما باید این را با آن بخش‌هایی که قابل جبران است و در دست شماست جبران کنید. « (۸۹/۹/۷) ۹-۳ راه‌های جبران کمبود مالی: ۹-۳-۱-بکارگیری استعدادها و به عرصه آوردن ابتکارها: تقویت نیروی انسانی، تقویت روحیه، به‌کارگیری استعدادها و به عرصه آوردن ابتکارها برای این‌جاست؛ [جبران منابع مالی] «ما اگر می‌خواستیم به قدر پولمان از اول انقلاب تا حالا حرکت کنیم و به جلو برویم یعنی اگر با پول می‌خواستیم این چیزها را اندازه‌گیری کنیم، حالا کلاهمان پس معرکه بود. « (۸۹/۰۹/۷) ۹-۳-۲ مدیریت هزینه: «یک جا اعتبارات نیست، می‌توان کمبود اعتبارات را با کیفیت دادن به مدیریت جبران کرد.... این‌ها را ما تجربه کرده‌ایم؛ هم در جنگ تجربه کرده‌ایم، هم در مسائل گوناگون بخش‌های مختلف کشور تجربه شده است. [« (۸۸/۱۱/۳۰) ۳-۳-۹ توجه به دور از ذهن و ناشناخته: «گاهی یک امکانی در اختیار شما هست، به آن توجه ندارید، از آن استفاده هم نمی‌کنید، از یک منبع دیگری دارید استفاده می‌کنید؛ بعد که آن منبع بسته شد... این امکان را می‌بینید، جلوی چشم شما این امکان خودش را نشان خواهد داد؛ بنابراین نگذارید این حرکت از دور بیفتد. کار را دنبال کنید؛ چه اینجا، چه در شمال، چه در بخش‌های گوناگون دیگر. « (۸۸/۱۱/۳۰) ۹-۴ بسیج امکانات جهت ایفای نقش محوری در دریا: «نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، با تجهیزات متنوع و

سنگین، کارهای محوری را بر عهده دارد و باید با گردآوری همه امکانات و حفظ آنچه هست و نیز تلاش روزافزون، قدرت مقابله خودش را بالا ببرد. « (۶۹/۰۲/۲۹).

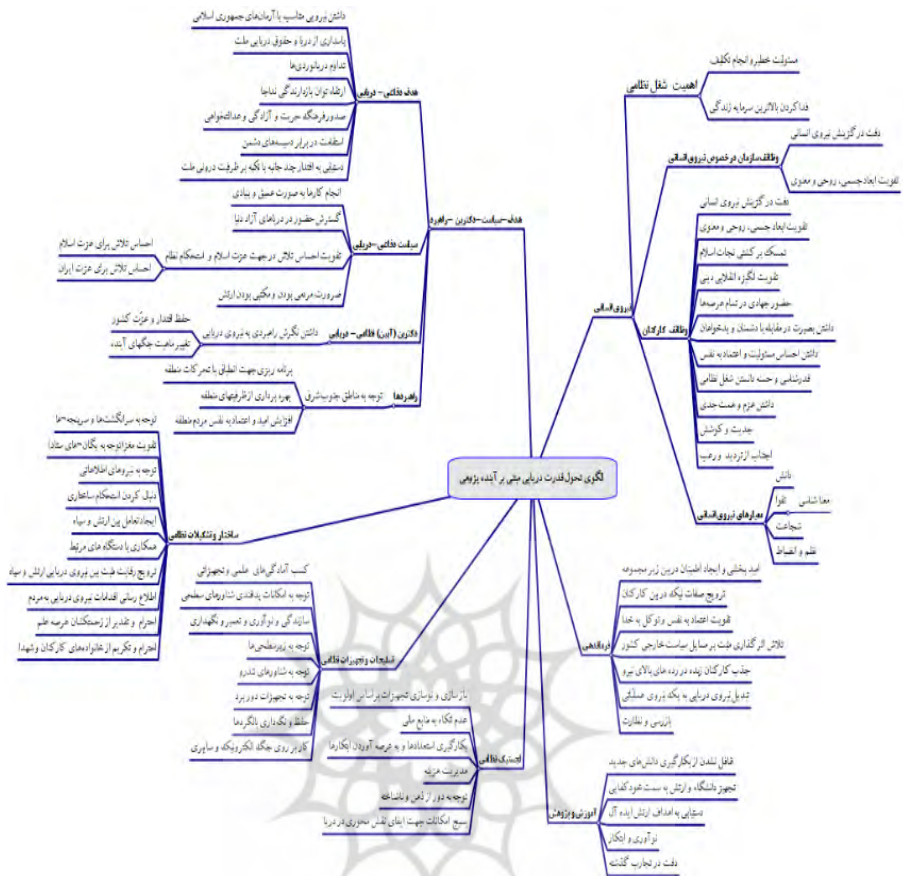
۱۰- فرماندهان: ۱-۱۰ اهمیت جایگاه فرماندهی: «هر کدام از شما ولو فرمانده یک گروهان و یا یک قسمت کوچک باشید امانتی دست شما سپرده است و حق ندارید این امانت را همین‌طور بیاندازید و به امید تقدیر رها کنید و به‌کار و فکر دیگری پردازید. « (۶۸/۱۱/۱۵) ۱۰-۲

معناشناسی فرمانده: «فرمانده مثل چشمه‌ای است که بالای تپه قرار دارد، هرچه بجوشد آب جریان پیدا می‌کند و به دامنه‌ها می‌رود و همه جا را سرسبز نگه می‌دارد. اگر چنانچه یک ساعت از جوشش بایستد این‌ها خشک می‌شوند، ممکن است بگویید کم آب می‌شود یا خشک می‌شود بعد دوباره می‌جوشد می‌ریزد، لکن در این فاصله ماهی‌های زیادی خواهند مرد و گیاهان زیادی خشک خواهند شد که جبران آن‌ها آسان نیست. بایستی این جوشش هیچ وقت متوقف نشود. (۹۰/۱۰/۲۵) ۱۰-۳ وظایف فرمانده: ۱۰-۳-۱ امیدبخشی و ایجاد اطمینان در بین زیرمجموعه: شما به این نکته توجه کنید، حتی آن جایی که خود شما خاطر جمع نیستید سعی کنید خاطر جمع کنید، نه به معنی اینکه دروغ بگویید، مطلقاً این نیست بلکه به این معنا که نگذارید این موتور خاموش شود و از دور بیفتند چون اگر از دور افتاد روشن کردن دوباره آن سخت است، به این توجه کنید، یعنی عزم و همت و امید و اطمینان به توانایی خویشان را در زیرمجموعه تقویت کنید. « (۹۰/۱۰/۲۵) ۱۰-۳-۲ ترویج صفات نیک در بین کارکنان: «فرمانده نیرو و جانشین نیرو و مجموعه‌های اداره‌کننده نیرو صفات نیک و خصوصیات خوب را از خودشان سرریز کنند. آن وقت است که آنان [کارکنان] نشاط پیدا می‌کنند... « (۸۶/۰۹/۷) ۱۰-۳-۳ تقویت اعتماد به نفس و توکل به خدا: «اعتماد به نفس، با توکل به خدا یکی است... این [اعتماد به نفس و توکل به خدا] را نگاه دارید و تقویت کنید. این را به زیرمجموعه منتقل کنید. « (۸۶/۰۹/۷) ۱۰-۳-۴ اثر گذاری مثبت بر مسایل سیاست خارجی کشور: «امن امیدوار هستم [فرماندهی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، بتوانند منشأ برکات و خدماتی باشند که تأثیر مثبت آن نه فقط در حیطه نیروهای نظامی ما، بلکه حتی در محدوده مسایل سیاست خارجی کشور هم مشهود باشد.» (۶۸/۰۸/۹) ۱۰-۳-۵ جذب کارکنان زبده در رده‌های بالای نیرو: «[فرمانده نیروی دریایی] از داخل و یا خارج از نیروی دریایی، تا هر جا که نیاز داشته باشند، عناصری را که زبدهگان نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی خواهند بود، در رده‌های مؤثر و بالای این نیرو به‌گمارند و آماده کار کنند. « (۶۸/۰۸/۹) ۱۰-۳-۶ تبدیل نیروی دریایی به یک نیروی عملیاتی: «نیروی دریایی را بیشتر به یک نیروی عملیاتی، چه عملیات نظامی و چه

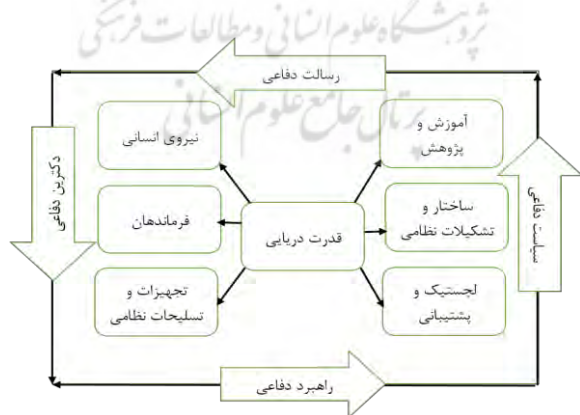
عملیات فنی تبدیل کنید، نه یک نیروی ستادی که در تهران می‌نشیند و از دور به مسائل نگاه می‌کند. « (۶۴/۰۴/۸) ۱۰-۳-۷ بازرسی و نظارت: «با چشم جستجوگر -مخاطب من مسئولین محترم ارتشند- با چشم دقیق و ریزبین عیوب را، اشکالات را، کمبودها را پیدا کنید و این دانشگاه‌ها را در سطح مطلوب، در سطح عالی قرار بدهید. « (۹۴/۰۸/۷).

گام چهارم کدگذاری محوری: در این مرحله کدهای مشابه در زیر مقوله واحد، جمع بندی و سپس مقولات باهم دیگر مقایسه و آنهایی که نزدیکی بیشتری داشتند در زیرمجموعه مقوله عام‌تری قرار گرفتند که در این مرحله ۱۰ مقوله شناسایی گردید که نتایج حاصل از این گام و گام قبلی به شرح شکل (۱) می‌باشد.

گام پنجم کد گذاری انتخابی: در این مرحله با عنایت به یافته‌های تحقیق الگوی تحقیق به صورت شکل (۲) طراحی گردید. در این الگو متغیرهای نیروی انسانی، آموزش و پژوهش، فرماندهان، ساختار و تشکیلات نظامی، لجستیک و تجهیزات به صورت مستقیم بر تحقق قدرت دریایی اثر گذار هستند و متغیرهای رسالت، دکترین، سیاست و راهبرد دفاعی به‌عنوان عوامل سیال در نظر گرفته شده که ضمن ارتباط با تحول قدرت دریایی می‌تواند بر کل الگو تأثیرگذار باشد و این عوامل متأثر از خصوصیات جغرافیایی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور می‌باشد.



شکل (۱) محوربندی بیانات فرماندهی معظم کل قوا در خصوص تحول قدرت دریایی مبتنی بر آینده



شکل (۲) الگوی اصلی پژوهش تحول قدرت دریایی مبتنی بر آینده پژوهی با تأکید بر اندیشه

دفاعی - دریایی فرماندهی معظم کل قوا

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این مقاله با هدف بررسی الگوی تحول قدرت دریایی با رویکرد آینده‌نگرانه از منظر اندیشه‌دفاعی دریایی مقام معظم رهبری انجام شد. نتایج حاصله در این تحقیق نشان داد که معظم‌له با تمسک به قرآن و سیره عملی پیامبر (ص) و ائمه اطهار (ع) و با تکیه بر هوش و شجاعت و قاطعیت خود، معانی و مفاهیم عمیقی در حوزه تحول قدرت دریایی عنوان فرموده‌اند که در همین راستا تعداد ۱۰ محور و ۷۶ کد و زیرکد به شرح ذیل بدست آمد (الف) رسالت و اهداف دفاعی-دریایی (داشتن نیرویی متناسب با آرمان‌های جمهوری اسلامی، پاسداری از دریا و حقوق ملت، تداوم دریانوردی‌ها، ارتقاء توان بازدارندگی نداجا، صدور فرهنگ حریت و آزادگی به جهان، استقامت در برابر دسیسه‌های دشمن، دستیابی به اقتدار چند جانبه با تکیه بر ظرفیت درونی ملت) است (ب) سیاست دفاعی-دریایی (مردمی و مکتبی بودن ارتش، تقویت احساس تلاش برای عزت اسلام و استحکام نظام، گسترش حضور در دریاهای آزاد دنیا، انجام کارها به‌صورت عمیق و بنیادی) (ج) دکترین (آیین) نظامی-دریایی که در نیروی دریایی داشتن نگرش راهبردی به نیروی دریایی است. (د) راهبرد نظامی: عبارت از توجه به مناطق جنوب شرق کشور) نیروی انسانی مشتمل بر وظایف سازمان، نیروی انسانی و معیارهای گزینش آن‌هاست که وظائف سازمانی شامل (دقت در گزینش نیروی انسانی، تقویت ابعاد جسمی، روحی و معنوی) و وظائف کارکنان مشتمل بر (تمسک بر کشتی نجات اسلام، تقویت انگیزه انقلابی دینی، حضور جهادی در تمام عرصه‌ها، داشتن بصیرت در مقابله با دشمنان و بدخواهان، داشتن احساس مسئولیت و اعتماد به نفس، قدرشناسی و حسنه دانستن شغل نظامی، داشتن عزم و همت جدی، داشتن عزم و اراده راسخ، جدیت و کوشش، اجتناب از تردید و رعب) و معیارهای نیروی انسانی عبارتند از (دانش، تقوا، شجاعت، نظم و انضباط) می باشد. (و) آموزش و پژوهش (غافل نشدن از به‌کارگیری دانش‌های جدید^۱، تجهیز دانشگاه و ارتش به سمت خودکفایی، نوآوری و ابتکار، دقت در تجارب گذشته) (ز) تجهیزات و تسلیحات نظامی: مشتمل بر (کسب آمادگی‌های علمی و تجهیزاتی، توجه به امکانات پدافندی شناورهای سطحی و زیر سطحی، سازندگی و نوآوری و تعمیر و نگهداری، توجه به شناورهای تندرو، توجه به تجهیزات دور برد، حفظ و نگه‌داری بالگردها، کار بر روی جنگ الکترونیک و سایبری) (ح) ساختار و تشکیلات سازمانی: از نظر معظم‌له وظایف سازمان در ارتباط با ساختار عبارتست از (توجه به سرانگشت‌ها

^۱. Self-Sufficiency

و سرپنجه‌ها، تقویت مغز (توجه به یگان‌های ستاد)، توجه به نیروهای اطلاعاتی، دنبال کردن استحکام ساختاری، ایجاد تعامل بین ارتش و سپاه، همکاری با دستگاه‌های مرتبط، ترویج رقابت مثبت بین نیروی دریایی ارتش و سپاه، اطلاع‌رسانی اقدامات نیروی دریایی به مردم، احترام و تقدیر از زحمتکشان عرصه علم، احترام و تکریم از خانواده‌های کارکنان و شهدا (ط) لجستیک و پشتیبانی: به استناد فرمایشات فرماندهی معظم کل قوا موارد استحصال شده در خصوص لجستیک عبارتند از: (بازسازی و نوسازی تجهیزات براساس اولویت، عدم اتکاء به منابع مالی، به‌کارگیری استعدادها و به عرصه آوردن ابتکارها، مدیریت‌هزینه، توجه به دور از ذهن و ناشناخته، بسیج امکانات جهت ایفای نقش محوری در دریا) (ی) فرماندهان: مشتمل بر وظایف فرماندهی از قبیل (امید بخشی و ایجاد اطمینان در بین زیرمجموعه، ترویج صفات نیک در بین کارکنان، تقویت اعتماد به نفس و توکل به خدا، تلاش جهت اثر گذاری مثبت بر مسایل سیاست خارجی کشور، جذب کارکنان زبده در رده‌های بالای نیرو، تبدیل نیروی دریایی به یک نیروی عملیاتی، بازرسی و نظارت) است.

قدرت‌دریایی محصول راهبردهای اقتصادی، سیاسی، فنی، جغرافیایی و ویژگی‌های جمعیتی، فرهنگی و ایدئولوژی کشورها در عرصه دریاست که موجب رشد صنایع دریایی، توانایی اعمال کنترل دریاها تحت مالکیت توسط ناوگان‌های دریایی، توانایی الهام بخشی به اقتصاد و سیاست می‌گردد. قدرت نظامی دریایی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌ها و بازوهای مهم قدرت‌دریایی است که به کمک نیروی دریایی بر دیگر عوامل تأثیر گذاشته و بر شکل‌گیری تسلط منطقه‌ای و اعمال خواسته‌های سیاسی بکار گرفته می‌شود. قدرت نظامی دریایی وظیفه حفظ و حراست از خطوط ارتباطی دریایی را بر عهده دارد و رابطه تنگاتنگی با قدرت تجارت دریایی دارد. قدرت‌دریایی بدون داشتن نیروی دریایی به مثابه شهر بدون پلیس است. اگر چه قدرت‌دریایی نظامی به موارد گسترده‌ای بستگی دارد ولی این موارد به عنوان اصول یکسان و جهان‌شمول نیستند که به صورت اجتناب‌ناپذیری در همه شرایط از احتمال جنگ جلوگیری کرده و یا موجب برتری نظامی شوند. برای غلبه بر جنگ‌های دریایی و ارتقاء برتری نظامی باید الگو و اصول متناسب با شرایط فرهنگی، جغرافیایی، فنی یا سیاسی هر کشور مبنای برنامه‌ریزی قرار گیرد و این برنامه‌ریزی نباید محدود به مقاطع خاص زمانی باشد و همین‌طور راهبردهای ملی قدرت‌دریایی کشور نیز در صورتی که مبتنی بر قدرت نظامی دریایی باشد موفق خواهد شد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای ذیل ارائه می‌گردد:

- ۱) تشکیل یک مجمع حرفه‌ای در جایگاهی رفیع به عنوان مغز متفکر، طراح و هماهنگ‌کننده عوامل مؤثر در شکل‌گیری قدرت دریایی کشور جهت دستیابی به اهداف منسجم قدرت دریایی کشور.
- ۲) تقویت توان دفاعی، انتظامی، امنیتی منطقه شرق و جنوب شرق کشور به‌عنوان تنها راه اتصال به آب‌های آزاد با مشارکت نیروی دریایی به‌عنوان زیربنای توسعه کشور.
- ۳) برگزاری رزمایش‌ها و همایش‌های معتبر ملی، بین‌المللی در سواحل مکران به‌منظور تبیین اهمیت قدرت دریایی و همچنین برجسته‌سازی اهمیت آن در رسانه‌های ملی برای تصمیم‌گیرندگان.
- ۴) اختصاص ردیف بودجه‌ای مجزا برای بخش‌های مرتبط با قدرت دریایی توسط دولت و مجلس.

منابع

- ادیب حاج باقری، محسن، پرویزی، سرور، و صلصالی، مهوش. (۱۳۸۹). روش‌های تحقیق کیفی. تهران: انتشارات بشری.
- بازرگان هرندی، عباس. (۱۳۸۷). روش تحقیق آمیخته: رویکردی برتر برای مطالعات مدیریت. تهران: انتشارات دانش مدیریت، صص ۱۹-۳۶.
- باقر خرمشاد، محمد باقر، و علیپوری، رضا. (۱۳۹۴). راهبردهای فعال سازی جوانان در راستای ارتقای اقتدار ملی ج. ا. ایران. فصلنامه راهبرد دفاعی، ۱۳ (۴۹): ۲۱۸-۱۷۹.
- بشارت، احسان، ارسلان بد، محمدرضا، (۱۳۹۳). اثرپذیری رشد اقتصادی ایران از شاخص‌های اقتصاد مقاومتی: دیدگاه راهبردهای توسعه کشورهای ژاپن و کره جنوبی. فصلنامه مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، ۵ (۱۷): ۷۷-۹۸.
- جمشیدی، محمدحسین. (۱۳۸۰). سیر تحول اندیشه نظامی، تهران: انتشارات دوره عالی جنگ.
- داداش زاده، محمدرضا. (۱۳۸۸). در چشمه سار معارف، تهران: نشر آجا، ص ۵۳.
- دری نوگرایی، حسین. (۱۳۹۰). نگرشی مبنایی به سیاست‌گذاری در قلمرو بنیه دفاعی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه رهنامه سیاست‌گذاری، ۲ (۱): ۲۱۳-۱۸۱.
- دشتی، محمد. (۱۳۸۰). نهج البلاغه، قم: انتشارات لاهیجی.
- دولتی، حسن، و جعفری طهرانی، پیمان. (۱۳۹۱). تبیین چارچوبی جهت تدوین راهبرد نبرد دریایی با تکیه بر اصول نظامی. اولین کنفرانس ملی علوم، فناوری و سامانه‌های مدیریت نبرد دریایی. دانشگاه فردوسی مشهد.

- رستمی. فرزاد. (۱۳۹۵). تحول در ماهیت جنگ‌های آینده؛ جمهوری اسلامی ایران. سناریوها. فرصت‌ها و چالش‌ها. مجله سیاست دفاعی. ۲۵ (۹۷): ۱۹۰-۱۴۵.
- رستمی. فرزاد. (۱۳۹۵). تحول در ماهیت جنگ‌های آینده؛ جمهوری اسلامی ایران؛ سناریوها. فرصت‌ها و چالش‌ها. فصلنامه سیاست دفاعی، ۲۵ (۵): ۱۹۰-۱۴۵.
- رضاییان علی. (۱۳۸۶). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: انتشارات سمت. ص ۹۲ الی ۹۴.
- سیاری. حبیب اله. و دولتی. حسن. (۱۳۹۱). حماسه دریا جلد ۲. نوشهر: دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره).
- سیف. اله. مراد. (۱۳۹۲). مقدمه‌ای بر نقشه راه پیاده‌سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ج. ا. ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج. ۱۶ (۶۱): ۱۱۵-۸۹.
- شربتی. مجتبی. و رشیدی. امیرحسین. (۱۳۹۴). ژئوپلیتیک ترکمنستان و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی. ۱۴ (۷): ۱۸۹-۱۵۵.
- صبوری. منوچهر. (۱۳۸۸). جامعه و سیاست، تهران: انتشارات سمت.
- صفائی حائری. علی. (۱۳۹۵). مسئولیت و سازندگی. قم: انتشارات لیله القدر.
- طاهری. علی (۱۳۷۸). ایران، کشوری دریایی است، روزنامه ایران اقتصادی، ۲۲ مهر. سال چهاردهم. شماره ۴۰۴۸. صص ۷.
- عسگری. محمود. و ترابی. قاسم. (۱۳۹۲). بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران در عرصه دریایی. نامه دفاع. ش ۳۳.
- قربانی شیخ نشین. ارسلان. کرمی. کامران. و عباس زاده. هادی. (۱۳۹۰). قدرت هوشمند؛ تحول نوین قدرت در عصر جهانی شدن. فصلنامه روابط خارجی، ۳ (۴): ۲۵۰-۱۲۵.
- گوهری فر. مصطفی. آذر. عادل. و مشبکی. اصغر. (۱۳۹۴). آینده پژوهی: ارائه تصویر آینده سازمان با استفاده از رویکرد برنامه ریزی سناریو (مورد مطالعه مرکز آمار ایران). فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۱۰ (۳۸): ۶۵-۳۶.
- مازنی، محمد صالح. (۱۳۹۳). نیازسنجی پژوهشی با رویکرد آینده نگرا. فصلنامه پژوهش و حوزه، ۱۱ (۳۸): ۱۲۵-۱۰۹.
- محمود زاده. ابراهیم. کریمی. احمد. قوچانی. محمد مهدی. ملایری. فرهاد. و نصری. فرامرز. (۱۳۹۶). طراحی الگوی آینده پژوهی نیروی دریایی راهبردی آجا. فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۵ (۶۹): ۲۲۰-۱۸۹.
- موسی خانی، مرتضی. حق خواه، داود. و حسن زاده، رقیه. (۱۳۸۸). ارائه یک چارچوب مفهومی برای ارزیابی عملکرد دانشگاه. رهبری و مدیریت آموزشی، ۳ (۳): ۱۶۹-۱۴۵.

• مینایی، حسین. حاجیان، ابراهیم. دهقان، حسین. و جعفرزاده پور، فروزنده. (۱۳۹۵). تعیین پیشران‌های اصلی دیپلماسی دفاعی ج.ا. ایران در سطوح منطقه‌ای و بین‌الملل. فصلنامه آینده پژوهی دفاعی، ۱ (۱): ۲۶-۷.

- Gompert, D. C. (2013). *Sea power and American interests in the Western Pacific*. Rand Corporation.
- Grove, E. (2014). The Ever-Increasing Importance of Sea. ISN, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?ots591=4888caa0-b3db-1461-98b9-e20e7b9c13d4&lng=en&id=177612>.
- <http://www.bashgah.net/fa/content/show/4461>.
- Joint Doctrine Publication. (2017). *UK Maritime Power*, JDP 0-10. 5th Edition.
- Mark Koyama, Ahmed S. Rahman, Tuan-Hwee Sng. (2017). *Sea Power*. pp 1-30.
- Rahman, A. S. (2010). Fighting the forces of gravity—Seapower and maritime trade between the 18th and 20th centuries. *Explorations in Economic History*, 47(1), 28-48.
- Singh, Z. D. (2017). Foreign Policy and Sea Power: India's Maritime Role Flux. *Journal of Defence Studies*, 11(4), 21-49.
- Tangredi, S. (2009). Globalization and Sea Power: us: http://www.ndu.edu/inss/books/books_2002/Globalization_and_Maritim.
- Taylor & Francis. (1988). *The International History Review*, Vol. 10, No. 1 pp. 2-17, Accessed, 2017.
- Till, Geoffrey. (2013). *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, Routledge, London. pp135-138.